

ORZANULU

LVMINAREI.

Gazeta Beserecésca, Politica, e literaria.

Cu pre Gratiosa invoientia.

Sambata

Nr. XLVIII.

29 Noemvre. 1847

VIENA, 4: 16 nov. Scirea bene intemeiata, cum ca naile austriace nu se voru lasá se intre in porturile italice de catu dupa o contumacia intogma provenientiloru dein oriente, destepta ingrijiare in statulu comerciale. O rapede imitare intru intemeiare de contumacia asupr'a nailoru orientali in porturile nostreadriatice e singurul mi diulocu de a asiediá animile, si care se pare atatu respectulu politicu catu si comerciale al' postii.

POSIONU, 6: 18 nov. In Siedenti'a cerculare V dupa adeverirea unoru anuciári, deintre care un'a suna despre comisiunea ce are se lucre in caus'a tipariului, Comitela St. Szechényi (Com. Mozsón) incepú a vorbi despre modulu alegerei comisiuniloru, in loculu votizarei subscrietorie comendá votizarea secreta, ci dupa debateri pro si contra devenindu lucrulu si la personalitati, caror'a voindu a pune capetu Presidentele intrebá: voiescu SS. si OO. a continua debaterile mai incolo despre scimbarea votizarei? respundienduse: nu; indata se luá inainte caus'a nobilimeii dein Croati'a. Titu Olgyai (Comit. Posionu) asternú lucrarea Guberniului lipsindu nobilimea in Croati'a. de dreptulu votizarei in Adunárele provinciali; apesandu acolo partid'a, ce trage catra unguri, partinindu pre cealalta ce in contra patriei nutresce nesuentie periculose. Asternú si aceea, cá tramitietorii sei spre a vindecá asemene gravame mai de multe ori fura opriti de a tramite deputatiune la Maiestatea Sa. De orace dara se violara si ei impreuna cu nobilimea dein Croati'a, ceru vindecare dela SS-turi etc. etc. Acest'a partinindu o mai multi, dar' reprobandu si protestandu in contrai M.O.s e g o v i c h (dep. Croat.), se satorí, cumca se va esmite comisiune cerculare, carea culegundu tote daturile, ascultandu pre deputatii Turupoliei si ai Croatiei, se faca inscientiare despre cauzele Croatiei.

In Sied. cerc. VI tienuta in 7: 19 se adeverira numai cateva anuciári.

In Sied. dietale V tienuta totu atunci se pertractara 1) eternizarea meriteloru Palatinului Josefú, 2) liber'a comuncare a lucruriloru dietali, 3) Gazet'a distincta dietale. Anunciarea despre obiectulu antaiu se acceptá fora neci o obserbare, ér' catu e pentru celelalte done se escara oresicare despute pentru stergerea censurei preventive, spre care Presidentele r. Personale insemná, cá ce se tiene de stergerea censurei preventive, este de a cautá la interese distincte dein patria, ca se nu se deschida drumu la un altu genu de agitatie sculanduse forte usioru contributii in contra nobililoru, strainii in contra ungoriloru etc. Mai cuventarasí altii contra, unii ne socotindu a

fi cu cale de a imbracisiá tota caus'a tipariului; altii erumpendu in cuvente amare asupra censurei preventive. Spre care Presidentele obserbá, cá de se si intempla escesuri, nu sunt de a se ascrie asediamentulu censurei, ci numai unoru persone particulari. Atunci dupa cativa se sculá Lud. Kossuth (com. Pest) negandu asertiunea Presidentelei, aretandu cá defectulu se afla in asediamentu si nu in persone, de ora ce prein censoriulu antaiu omorenduse cugetulu, gradatim nu se pote aflá remediú pana la tronú etc. Dumnedieu nu pote creá omu, carele se pota compune atari regule pentru censura, care se impedece pre persona de retacire, deci asediamentulu vine de afi atacatu si nu personele. Si togma pentru aceea preste lucrarea mentii omenesci nu pote judecá alt'a de catu liber'a opiniune a poporulu, carea se exercita in scaunele juratiloru. etc. In urma rezultatulu fú, cá se acceptára ambele anuciári.

In Sied. cerc. VII (10: 22 nov.) se satorí annunciarea compusa in obiectulu nechiamarei Comit. J. Rhédey la dieta; se desputara despre verificaliune, si prein maioritade se lasá in locu decisiunea in acestu obiectu dein diet'a trecuta, ca adeca o deputatiune se insemne registrulu deputatiloru. Dupa aceea se incepura debaterile pentru Adresa; deintre mai multe proiecte insemnámu pre scurtu dein alui Kossuth si Com. Szechényi. K. intre altele dicundu, cá a trecutu, ca Adresele sa fia numai frasi—cuvente—de multie mire proiectá, ca in Adresa se se esprime multiamita pentru propusetiunile regie, pentru cuventarea in limb'a ungresca, si confirmarea Palatinului; pre lenga marturisirea celei mai curate incredentiári catra Maiestatea Sa, se se insire cu sinceritate si piedecele, ce nu iérta a ise infientia planurile. Acum insira Kossuth piedecele si si-descopere durorea, cá gubernulu ungrescu nu are independentia cuvenita, deci nu e in stare a representá interesele Ungariei precum se cade. Atinge relatiunea cu provinciile ereditarie, cu care voiesce a se tiené amicétia. Catu e pentru Ungaria, dice cá art. 10 dein a. 1790 nu se infientia; si voiesce, ca si acést'a se intre in Adresa. Deci deduce pentru ce nu ambla bine machin'a Statulu si intaresce, cumca preste totu domnitori'a sistema de gubernare nu coresponde intereselor Monarchiei intregi. Mai afla piedeca si in gubernulu Ungariei. Preste totu comemora, cumca acel'a de diet'a trecuta incepundu dupa placusi lucre spre debilitarea garantiiloru si a institutelor constitutiunali, de marturia aduce sistem'a Administratoriloru, coordinatiunea dietei cro-

atice, neintruducerea art. de lege despre religione si scrisori de cambiu la marginile militarești etc. In urma, cautandu la multimea si punderositatea obiectelor ce sunt ase efaptu in venitoriu, voiesce a se esprime in Adresa, ca Maiestatea Sa inainte de tote se se indure a impaciu natiunea cu tienerea dietei pre totu anulu in Pestia. Si inchiã cu aceste: inaintare nu se intemplã in pretiulu libertatei, opusetiunea veni aici fora patemi, ci ea si-seme demnetatea, va se uite tote cele trecute etc. devis'ai este constitutionaletate, poporu, patria.

Dupa aceea cuventã com. St. Szechényi; prescurtu voiesce, ca SS. se nu fia amari, deca lucrulu se pote templã si alt'mentre, cã ci tactic'a amaritiosa nu duce la scopu, si se se utilizeze cele ce ierta stelele favoritorie, si numai intru atat'a se destinge de dep. Pestei. Pre tota templarea cere, ca in Pestia se se pota suatu in sala mai buna si nu intr'un'a ce semena cu pester'a canelui de Italia, in carea omulu deca intra, se nedusia.

Suaturile asupra Adresei nu se inchiara nici in urmatoriele VIII, IX, X si XI Siedentie cerc. Er in XII Sied. cerc. 27 nov. deveni lucrulu la votizare, si la intrebarea: proiectulu Comit. Pestei seu a Mosonului? cu 26 voturi in contra 23 se acceptã proiectulu dep. Pestei.

Dupa sciri mai none Maiestatiale Sale plecara dein Posionu in 7: 19 nov.

TURDA, 1: 13 dec. Dupa scirile de adreptulu, alegerea seau candidarea la scaunlu vacante al Episcopatulului n. u. dein Transilvania, s'a facutu; dupa care in numeralu trinaru intrara Prea On. DD. Andr. Siaguna, Vicariu cu voturi 27, — J. Moga, protopr. si teologu cu 36, si J. Fulea prot. si directoriu cu 32. Afora de acestia mai avura voturi si urmatorii DD. protopopi: Jos. Igiãnu 14, J. Popasulu 11, si Duma 5. — O descriere mai pre largu a acestei serbatori asteptãmu.

A N G L I A.

PARIS, 6: 18 nov. Jurnalele anglești apõrta dein Irlandia cele mai triste sciri none. Mai multe ucideri decurundu inspaimentara acesta patria misiã, si o adusara la cea mai de pre urma con sternare. Intru o sera, la siepte ore, doi omeni cu faciã negrita intrara in cas'a lui John Ryan, deregatoriulu unui avutu proprietariu a comitelui de Limerick. Deschidendu us'a strigara toturu personelor de faciã: „Plecative capulu“, si anuciara, cã n'au de afacede catu numai eu domnulu casei. Nefericitulu ea pre unulu dein amicii sei, panendulu inaintesi si tienendulu ca un scutu, ci ucidatorii dupa o lupta scurta trasera in lature acestu muru viu, si ochiara pre victim'a loru. In acel'asi momentu muierea lui Ryan se iniapta inaintea barbatu-scu, si numai de catu cadiu strabatuta pan' de cea parte. Nefericit'a muiere, mama a trei prunci, mori in momentu, si ucidatorii numai de catu se departara dupa implenirea acestui actu de resbunare. Si alte templari asemenea mai multe. Dealt'mentrea nu numai protestantii, ci si catolicii se ucidu; si nobilimea impreuna cu arendatorii, in comitatele Tipperary, Clare, Limerick, Roscommon si King, incepu a se fortificã in casele sale ca intru atateasi fortetie. Ce va fi capetulu acestor'a?

In urm'a acestoru crime Lordulu Locutienuriu al Irlandiei Com. de Clarendon publicã

o prochiamațiune, cu datu dein 9 nov. catra Irlandiani, unde dice: Nenumeratele escesuri ce se templara in dilele mai decurundu, si spiritulu necunoscutoriu de lege, ce arata poporulu in unele tienuturi, constringe pre Locutienuriulu a publicã, cum ca e determinatu a aplecã tote midiloccele date in manai prein lege atatu spre asuprirea turburãrilor de pace, catu si spre descoperirea si impiedecarea fora-de-legiloru. Exc. sa afundu seme dororea pentru starea lipsita unu mare numeru al poporulu; ci, de s'au si facutu escesuri subtu pretestu de misielatate, inca epre bene cunoscutu, cum ca rapiturile intrarmate si agresele de nopte ce asia desu se templa in Comit. Clare si Limerick, precum si infioratoriele ucisuricerusinara Comit. Tipperary, Roscommon si King, nu sunt ocașionate dein impinsulu lipsei, ci sunt faptele dedatiloru turburatori ai pacei publice, carii prein cumeterea atari crime cërca se spaimente pre tote celelalte clasi a societatei. Locutienuriulu provoca pre toti bene scantitorii cu tota seriositatea la lucrare de preuna cu poterea esecutiva, spre asuprirea unor atari violãri ale ordului publicu si spre descoperirea si covingerea violatoriloru, etc.

—Dupa scirile mai none parlamentulu angleșcu se deschise in 18 nov. st. n. prein comisiune, si cuventatoriu (presidente) Camarei deputatiloru se alese numai decatu prein aclamare totu D. Carolu Shaw-Lefebvre.

E L V E T I A.

Ostilitatile se incepura, si sangele a cursu. J. des D. scrie: „O lupta sangerosa avu locu in 13 nov. inaintea Friburgului. Cetatea ceru un armistitiu de 12 ore spre deliberare. Adoua di in 14, Friburgulu capitulã, si la 10½ ore demanetia cetatea fu ocupata de trupele partitei radicali.“

Un corespondente dein Gaz. de Aug. scrie de acesta capitulatiune: „Friburgulu, a caruia limba la dieta era asia contumace, provocatoria si incrediuta, — care in prochiamațiuni-si pre totu ce e santu se jurã, cã la templare de agresu se voru aparã pan'la barbatulu dein urma, si demni urmatori generosiloru sei proparenti picatur'a dein urma voru versã pentru libertate, independentia si relegiune. — Friburgu, care luni intregi cu o nevoientia neaudita lucrã la cele mai maretie lucruri de aparatura si se preparã cu orara aplecare a poteriloru, — a caruia guberiu si preutime se jurã poporulu pre domnediu si pre toti santii, cã-i voru stã intr'ajutoriu si cu elu va invince si va mori, — Friburgu cadiu fora de a scote sabi'a afora, si barbatii poterei, dupa ce-si pusera ale sale in securitate, in or'a alegerei, lasara pre bietulu poporu in tina! Chiaea la acesta enigma memorabile se afla neindoitu intru ofapta: asteptãrile precarile potentiosii dein Friburgu cu tota increderea calculasera, nu se implenira, . . . Luni s'er'a se tienu o adunare a poporulu, in care se constitu un guberiu provisoriu statatoriu dein siepte membre, a caruia capu e Jul. Schaller.“ — Altu corespondente scrie cum ca fora versare, de sange totu nu s'a datu Friburgulu; la cuprenderea unei redute cadiura 8 morti si 25 violati. Friburgulu, in urm'a unoru puscaturi asupr'a militiei ostei Confederatiunei, e dechiarata a fi in statulu obsesiunei. — Un buletin de la oste, dein 15 nov. precum se pare, dã socotela de operatiunile acestei osti pan' in 14 nov. si despre ocuparea Friburgului. Dupa acestu si

alte sciri, mersulu asupra cantonului si cetatei Lucerna se incepu.

De alta parte J. des D. insciantia de un succesu al confederatiunei - separate, cu acel asi datu, intr'acestu modru: Generariulu de Salis - Soglio strabatù in Argau, si cuprinse, precum se spune, pusetiunea de Zofingen atatu de importante.

F R A N C I A.

BASILEA, 7: 19 nov. Legatulu francescu la confederatiunea elvetica, Comitetele Bois-le-Comte, lasà cetatea Bern (loculu dietei elvetice), si se retrase aici, unde sia condusu cortelu pentru sine si cancelaria-si.

PARIS, 4: 16 nov. Prein ordonantia dein 12 nov. éراسi se libertara un numeru de schiavi deai dominiuluiregiu (2189) in diverse colonie francesci, mai remanendu inca 1090 altii, carii dupa indetorierea camareloru in decursulu a cinci ani au a se emancipá.

— *Dn'a. Bresson* sosí cu cadavrulu barbatu-sen in 4: 16 nov. in Paris.

— *Domnis. Deluzy - Desportes*, cea mestecata in procesulu Prastin, se dimíse dein prinsoria, casanduse procesulu asupraí inceputu, pentru ca nu are locu'. Easi lua calea catra Anglia.

— *Compani'a de lotri 'Thibert'* si-audi sententi'a judecatoresca in 17 nov. Dein 59 acusatí, patrudieci se dechiarara culpabili, si se condamnara la inchisoria dela 20 pana la doi ani. Ceilalti 19 sunt absoluti.

— Altu procesu infioratoriu, al unei fete abia de 16 ani, anume *Ortensia Lahousse*, ce sia ucisu pre tata, muma si sora cu veninu, se termina in 3: 15 novembre inaintea Curtei de Asisi in Douai. Curtea o condamnă la 20 de ani de prinsoria, care e maximulu pedepsei dupa art. 67 al codicelui penali asupra personelor, carele in giosu 16 ani au comis un crime cu deplina cunoscintia. Jurnalulu de Lille adauge: *Ortensia* venindu inapoi in prinsoria dupa ce se condamnă, se parea a nu semti nemica dein tristele desbateri, in carele ea portà rol'a principale. Grigea antaia a ei fú se cèra de mancare; ea mancà cu mare apetitu. Dupa usulu, ce intru asemenea cercustari dà voia condamnatiloru a cuprende mangacerile fratíelor sale, o sora a ei si alte doue fratii fura lasate in la-intru la ea intru un momentu. Vediendule ea strigà: „Ei bene, 20 de ani! ioi asteptamu, la 36 voi scapà; si esindu voi intrà in monastirea de Loos, unde spunu cà e bene; 20 de ani sunt multi pentru etatea mea. — O persona de facie-i dise: pote ca fora acèsta etate n'ai fi avutu a merge la monastirea de Loos... — Adeveratu, io crediu cà aceia toti erà asupra mea; ori si cum, ei procuratulu mien m'a aparatu frumusielu... “Dupa o conversatiune, ce tienù inca vreo cateva momente totu pre acelu tonù, se vede, ca *Ortensia*, in contr'a datenei condamnatiloru, intru starea ei nu avea lipse de a fi mangaiata. Nu numai ca se parea a se fi resemnatu sortei, ci incasi facea planuri pentru epoc'a scaparei sale: si in midiu-loculu a tote aceste preocupari neci cea mai mica urma de durore au macar' de parere de reu! Adeveratu stà omulu de totu confusu deinaintea unui caracteriu si organismu ce infaciosièza asia monstrose anomalii; si un sentimentu de grètia si de meserere se mesteca uneori intre ur'a, ce insuffla acèsta uci-diatoria de siesa-spra-diece ani!

G E R M A N I A.

FRANCOFURTU la M. 8: 20 nov. Astadi la 12½ mori aici Inalti'a sa Principele electoriu dela Hessen, *Wilhelmu II.* Inaltu repausatulu, nascutu in 27 febr. 1777, se aflà in al 71-le annu.

DRESDA, 8 nov. st. n. In 18: 30 oct. Congresulu postale tienù a 6-a siedentia, fiendu facia reprezentantii Austriei, Borusiei, Bavariei, Saxoniei, Hanoverei, Turn-et-Taxis si aialtoru mai multe principate germane. Dupa desbateri confidentiali destulu de lungi in acèsta siedentia ajunsera la rezultatulu urmatoriu: Tax'a unei scrisori simple, adeca a caria pundu nu va trece preste 25 grane, in Statele uniunei postale va fi 2 xr. pentru distantia de 6 mile, 5 xr. pentru 20 mile, si 10 xr. (totu in c. m.) pentru tota distantia preste 20 de mile. (Vedi nr. Org. XLV.)

G R E C I A.

ATENA, 2: 14 nov. Camar'a deputatoru acceptà o lege, dupa care totu economulu grecu ise imparte o „Stroma“ de pamentu spre redicarea unii case si gradine fora pretiu. De o data concludusera, ca Psariotii descalecati in Eretria se alega doi deputati in Camara.

I T A L I A.

DIARIULU de Roma, 1: 13 nov. scrie: Se legu in Patria nr. 65 unele lucruri atengundu demisiunea, ce se dice data de *Em. Ferretti* Secretariulu Statului. Adeveru e, ca acestu pretiosu si pre bunu ministra s'a rogatu de un tempu in coce si continua a se rogà de S. Sa, se bene voièasca cu bunetate al despensà de greutate, cu carea-l'insarcinase dupa a sa blandetia si amore. Si asta o face dein singura caus'a sanetatei sale, carea nu suferè dupa umoros'a lui constitutiune a petrece dile intregi fora de a face aceea misicare, ce e de lipse spre a o conserbà si restaurà. Elu va remané inse si de ci in colo in ministeriu.

P E N I N S U L A P I R E N E A.

LISBONA, 7 nov. Regin'a *Dona Maria* in 4 nov. nascù un principelu, care cu atatu mai neasteptatu se parù, cà ci regin'a intr'acecasi dia ser'a pan' la 11 ore a petrecutu in Oper'a italianesca.

MADRID, 12 nov. Regin'a denumí pre *Don Bravo Murillo* de ministru invetiaturei si lucrurilor publice.

C O L E R ' A.

STAREA colerei mai deaprope in Turcia si Rusia dupa jurnale e urmatoria.

Jurnalulu de Constantinopole dein 6 nov. scrie: Cu tote ca de 13 dile avemu coler'a in acèsta capitale, ea inse se arata in form'a cea mai blanda, de ora ce noi dein 9 individuuri de atunci atense numai 4 morti numeramu. De alt'inentrea nu avemu scire, se se fia aretatu in impregiururile capitalei asemenea casuri de colera.

Dupa insciantia oficiali dein Rusia, sum'a atensiloru de colera pan' in 22 sept. fù de 8005 dein carii moríra 2550. In Kiew ea se latiesce inse fora carecteri reu; dela 23 sept. pan'in 7 oct. atensii erau 76 persone, dein care moríra 29. In gubernamentulu *Ècaterinoslaw* epidemia pasiesce catra apusu, si in cercurile de catra ori.

ente mai incetă. In Moscow pan'la 15 oct. fura cuprinsi de colera 556, morira 167 persoane. Si intr'asemenea multiamitorie sunt scirile dein celelalte parti ale imperatiei.

P L A N E T E L E,

de nou aflate.

ABIA este scientia, care in pucini ani mai tare se se fi inavutita prein noue descoperiri, ca Astronomi'a. De nou descoperi astronomulu Hind in London in 18 ale trecutei o noua planetoida, pre care o semnă cu numele „Or'a": Numele planetoideloru, ce tote fura descoperite in decursulu acestui seclu sunt acestea: *Ceres*, descoperita de Piazzi, *Pallas* de Olbers, *Juno* de Harding, *Vesta* de Olbers, *Astraea* de Hencke, *Iris* de Hind, *Hebe* de Hencke, si *Hora* de Hind. Ele forméza marea grupa intre Mars si Jupiter. Parerea, cum că ele candu cu formarea sistemii solarie nostre numai o planeta ar' fi facutu, au spre aceea erau destinate ca se formeze un'a, ci ca prein vre o catastrofa se ar' fi impiedecatu intr'acea formare, e mai verasemene, de catu că in decursulu tempului orecandu voru sese imbine intru o singura planeta. Hencke asecură că formarea loru nu mai pote fi la indoela, si se astepta ca catu mai curundu se se esplice mai aprope.

Er' ce pune corun'a Astronomiei e aflarea, marea aflare a planetei cei dein colo de calea lui Uranu, a caria esistentia astronomii de multu cu certitude o presentise, si carea precum se scie se si află in 23 sept. anului trecut.

Unor'lectori pote se le fia cu placere a audī ceva despre teori'a atragerei. Subtu ea se intielege acea teoria, care dupa regulele universali a retate de Newton cu ajutoriulu calcului matematicu si cu al obserbatiuniloru acuratu facute arata a determină asia suptire ca firulu perului turburările planeteloru (perturbationes planetarum), si in astronomia porta mare rola, potemu dice, rol'a mai defrante. Prein midilocirea acestei teorie sunt calculate tablele planeteloru, de in carele loculu fia - carei planete pre fia ce anu, fia ce di, si fia - ce ora usioru si acuratu se pote deduce. Si pentru planet'a Uranu, aflatu de Herschel in 13 mart. 1781, inca se proiectara atari table, anume de renunitii franci Delambre si Bouvard.

In decursulu tempului tablele acestea fura indereptate, pentru ale aduce in cea mai mare armonia dupa potentia cu adeveratulu cursu alui Uranu. Inse, neajutandu nemica neci cele mai ascutite calculaturi a preturbărilor, ce le pate acesta planeta de catra sore si amendoi vecinii Saturnu si Joe, neci obserbatiunile cele mai atente, ce se tienura asupr'a cursului cerescu al ei, calculii si obserbatiunile ale aduce intru armonia fū cu nepotentia. R. Societate a scientieloru de Gotinga deaci la a. 1844 concluse a inscientiă un pretiu de 50 de galbeni pentru facearea altoru table de nou alui Uranu. Determinat'a si pre Leverrier acésta punerea de pretiu, precum se parū verasemenea, au altra causa, spre a construi atari table pentru Uranu, nuse sci. Destulu, că elu se apucă a lucră teori'a preturbarei calei lui Uranu dupre un metodu cu totulu nou, acuratu si deplenu. Tienendu acésta lucrare erculica ajunse la acea cunoscentia, cum că afora de preturbările lui Uranu cele cunoscute, in-

ca si altele are se mai patiésca, carele adeca o planeta inca necunoscuta trebue se le causéze. Deci acésta a sa parere precuprinsa sio deduse strinsu analitice, si se vediu curundu in stare de a concludé, dein marimea si ambletulu acestoru noue pan' acum ne esplicate preturbări, loculu, carele nou'a planeta, turburatoria de Uranu, dupa toti calculii verasemenarei, trebue selu ocupe pre ceru. Cei mai multu elu inainte calculă si asia numitele elemente, anume giometate osi'a mare a calei, seau departarea de midilocu de la sore, escentricitatea ei, lungimea periheliului, tempulu ambletului impregiuru, mas'a si plecarea calei ei. Cu durore inse observatoriulu dein Paris lipseau instrumente optice de lipse, spre a poté află pre nulu ospe pre punctulu cerului definitu de Leverrier, si respective al cunosce. Intru acésta strimtorare calculatoriulu se intorse catra observatoriulu pre dotatu cu instrumente de tota sortea, dela Berlin, si, lucru de mirare! inca in aceeași séra candu sosī sciriori'a lui Leverrier, intreprinse renumitul aflatoriu de comete Galle dorit'a cercare si află intr'adeveru nou'a planeta.

Ce se atinge de Neptunu, că asia se numesce acum planet'a lui Leverrier,—departarea de midilocu dela sore e de 36 departări de ale pamentului in sore, si asia ca la 745 mill. de mile,—tempulu incungiurului seau anulu lui e—217 ani de ai pamentului si 4 luni, si asia elu petrece in fia-care semnu al Zodiacului ca la $18\frac{1}{12}$ ani, in fia-care gradu $7\frac{1}{4}$ luni, si inca pan' la a. 1866 totu in semnul urceorului trebue cercatu,—diametrulu lui e de $5\frac{1}{4}$ ori asia mare ca a equatoriului pamentului,—in catu pentru volumele lui, seau cuprinsulu corpului lui, e de $147\frac{1}{2}$ ori, ér' in catu pentru massai numai de $387\frac{1}{10}$ ori mai mare ca pamentulu,—desimea lui e — $\frac{1}{4}$ a desimeii pamentului si asia cam ca $1\frac{1}{2}$ a apei. Elu e mai mare ca Uranu, ci mai micu de Saturnu si Joe. Semnarea lui e un tridente inaltiatu. Numai cele mari telescopiuri l'arata ca un discu. Astronomulu Otto dein S. Petruburgu asecuréza, cumca ori ce ochianu de trasu inca si cu cele de opere se pote vedé, inse numai ca un punctu luminos.

Disputele despre prioritatea aflarei acestei planete o trecemu, ca mai pucinu interesante.

Dela Redactiune.

CU tote ca espeditiunea acestei foi, nis'a aflatu mai tardiu a fi mai cu ne indemanare Sambata, de catu in cealalta di de postia de aici, eramu inse resoluti a remané totu precum inceputu, de si nu alta, dar' deiu consecuentia, pan'la inceputulu anului venitoriu. Dupa ce éra la neindemanarile locali nise adausera, acum de o luna, si alte impresurari postali, asemenea celora de care se plangea cineva in anii trecutu in alta Gazeta, cu totulu amaritorie, de care acum, cu acea buna spe-me, că in ceva modru originea reului se va descoperi si incetă, ne contenimu a grai apriatu in publicu,—pote fi, că ne mai potendu suferi prejudiciosele rele urmari in defavore a insei acesti foi, ne vomu află constrinsi inca inainte de anulu nou a retrage espeditiunea ei de pre Sambata la Miercuri. Care voimū intru scirea O. lui Publicu se fia. Rogămu ase luă aminte inca si la cele desupra in fruntea Orgaului.

R O M A N I I.

(Capetu)

Dupa o considerare acurata a celorlalte pana aci mi e iertatu a sperá, cá multu pretiuitii mei lectori nu se voru impediá neci odineora intru aceea ce dice Enea Silviu: „Colonia Romana eoducta Duce quodam Flacco, a quo Flaccia, aliis Flacciana nuncupata exin longo temporis tractu corrupto ut fit vocabulo, Vlachia dicta, et pro Flaccis Vlachi appellati.“ (Estrop. 2) Eu am cuventu a crede cá Enea Silviu a culesu acesta aretare dein elegi'a 9 a lui Ovidiu, cartea 4 de Pontu unde dice:

„Praefuit his Graecine locis modo Flaccus, et illo Ripa ferox Istri sub Duce tuta fuit.“—

Eu rogu forte pe lectorii mei, se bine voié-sca a insemná cá acea colonia pe care o comandá Flacu nu alocuitu pre rip'a stenga a Dunareii, fiendu cá petempulu lui Ovidiu Romanii inca nu domniá peste rip'a stenga a acestui riu! Eu insumi provocu la numit'a dicere a Relegatului romanu, unde dupa aceea nemediatu urmeza:

„Hic tenuit Moesas Gentes in pace fideli,
Hic arcu flosos terruit ense Getas.“

Asia dara in Mesia de giosu pe malulu dreptu a Dunareii se afla coloni'a lui Flacu, despre care vorbesce Enea Silviu. Si totusi neci Slavii Mesi insii nu numiá nici odata pe acésta colonia romana alt'mentrela, decatu cu originalele si adeveratulu nume de Vlachi, si acésta inca indata dupa aparerea ei, ce Enea Silviu nu putu deslegá cadindu in retacire, fora se voié-sca.—Noi cari nu chiamam intru ajutoriu pe Ercole la o piscatura de purece, ci cari cercetámu istori'a cu nepartinire, nu ne vine inainte asta Flacciana alt'mentel, de cata ca candu aru sta cineva inaintea imaginii Amazoneloru, meditandu despre aceea: cine a edificatu Smirna, Patria lui Omeru,—si ar' strigá indata: Tesu a edificatu Smirna, fora se scia cá e rá Sarmatine séu Amazone, care au edificatu Smirna. Inusi numele Sarmaticu Smirna-pactes, asediata, prein urmare aci cetate de repausu, ca locu de descarcare pentru naigatori. Asemenea cu asta e Tranquillo Molo dela Venetia.—Se aplecámu acésta dupa principiulu: „suum cuique“ si la poporulu Románu, pentru cá monumentele ne dau aci celu mai bunu argumentu. Románulu inca si astadi numesce cetatile romane: Saboesium-Sebesiu;—romanulu Mercurium-Mercurea;—rom. Orestes-Orestia:— a) rom. Portus-Portus:—romana colonia Zernensis-Zernesti;—rom. Dakia-Daki;—rom. Falcaria-Falcaria;—rom. Livadia-Livadia;—rom. Romulia-Romuli;—rom. Petroisa-Petrosianu;—rom. Praesaga-Praesaca;—rom. Vultur Vultur;—si Clusiu inca sub tempulu lui Erodotu cunoscutu Mons. Claudius;—Romana colonia III Napoca séu Napocensis Pocá;—rom. Petrilla, Petrilla; A. Annia (Enyed) Aindu, s. a. m. Pe lenga acestea Pruth, Suczawa, Moldawa, Tirnava, Sama, Strel, Maris, sunt fora indoieia riuri sarmatice si adeveratulu lor nume s'a pestratu necorruptu pa-

a) Ore nu va fi fostu si vr'umu Sabinium. Sabinium-Sabinu celu de astadi: in Documentele cele vechi Scybinium. Sybinium, na Cibinium cum s'a scrisu in dilele mai noue.— Trad.

na in dilele nóstre numai prein Románi. Nu—noi nu potemu neci de cum negá—aretatele locuri romane s'au eternatu in sinulu descendentiloru Romani—a Romániloru asia catu nuse mai póte sterge; ele sunt santii reprezentatori a adeveratiloru Romulidi; sunt monumente cuventatorie, care cu victorias'au retienutu dela parente la fin—din seclu in seclu pana in dio'a de astadi.

Dupa ce mi-amu spusu apriatu opiniunea mea, póte ca mi se voru pune urmatóriele obiectiuni, cam asia:

1.) Dacii, sub Domnia romana fura constrinsi a invetiá limb'a romana.—Eu intrebú: cum se póte demustrá acésta?—Si se supunemu ca Romaniloru aru fi sucesu a otrude poporulu subjugatu limb'a lor, bine, apoi Dacii romanisati adeca Pseudo-Romanii aru dée se vorbesca inca o adoua limba pe lenga aceea, la care a fostu constrinsi, adeca limba lor materna!—Inse deintu acésta nu audimu nemica, noi audimu numai o limba romana, care adeveratu cá in curgere a totoru secle a patimitu, ce dein locuentia cu Sarmati, Geti, si Greci lesne se póte esplicá. Se mi spuna ori cine: care idioma national n'a patimitu in cursulu de septe-spre-diece secle? Care idioma a remasu siesi asemene?—se se constringa dupa partea mea astadi vre unu poporu, de esemplu acelu Turcicu la Pseudo-italismu, apoi ne amu incredintiá cá dupa ani sisecle aru vorbí italianesce ca confesorii (marturisorii) Parentelui Guardianu in Bethlehem (Vifleim)—„Bon Giorno Signore, come state?“ si asta etotu.—

2.) Romanulu are in dialectulu seu multe cuvente slovane si asta opumna propusetiunea mea de susu, cá Romanii sunt strabunii Romániloru.—Eu singuru o dicu aceea, si non totum concedimus sed plane contendimus, cá in idioma Romaniloru se afla multe cuvente slavone inserte; dar' pentru aceea elimba romana slavica si nu romana? Ore antagonistulu nu va amuti audiendu cá slovenulu numesce pe regele Kraiu, si rumánulu inca: unu Craiu; candu despre alta parte románulu stimeza intr'unu Cesare pe Imperatulu, ér' slovenulu pe unu Tzar.—Limb'a slovena e plina de cuvente grecesci, apoi pentru acésta ore e ea o limba grecésca? Limb'a ungresca cuprende in sine multe cuvente slavice; pentru aceea incéta a ungresca? Limba latina o vedemu acumulata cu cuvente grecesci, si pentru aceea cine cutéza a o numi gréca? Si asia sunt tóte limbele Europei si a Asiei mai multu séu mai pucinu mestece intre sine. Asia Svedulu numesce pe preotulu Sinaru kutukta, si Mongolulu asemene kutukta; slavenulu numesce bun'a ajustare snaga, si Gotulu de asemenea snaga. Románulu dice tenerei sale sociei nevésta adeca ne-Vesta, ne-vesta-le, nu fetiora; si slavénulu de asemenea navasta. Poména la Románi, nu dela Piis—manibus, ci dela slavicultu pomena amentire, aducere a mente, memoria. In limb'a gotica Pistikenis pretiosu, are totu acelu intiesu ca si grecesculu πιστικός. Unu locu inchislu ingraditu se numesce gradina latin. hortus, grec. ζώον fenic. kartha, ungur. kert, danic. gaard, slaven. grad, rosien. gradina, span. garden, italian. giardino, franc. jardin.—Cu tóte acestea unu cercu de cuvente slavice, neci de cum nu impediá pe Románi in

deducerea originii loru dela Romani!

Ba neci Zen (*Z E Y Σ*) carele apriatu a fostu unu diu grecescu cu tóte cà pe acest'a Romanii lu-numescu, nu póte neci descensiunea natiunei române dela Romani. Unii dein marturii oculati (ochiati)—Publiu Ovidiu ne spune cu o certime, ce nu lasa neci o indoieła, cà si Grecii au avutu locuentie fipite in Dacia; „Hic quoque sunt igitur Graecae, quis crederet, urbes.“—

Dein ruinele cetatii Apulum, s'a scosu la lumina un monumentu grecescu, a carui deslegare s'a publicatu in Nr. 58. alu Satelitelui Foiei de septemana dela Brasoviu dein 10. aug. 1840:

Ἡ Α Ι Ω
Α Ν Ε Ι Κ Η
Τ Ω. Ε Ρ Μ
Η Γ. Γ Ο Ρ Ι Ι
Oy. Α Ν Ε Θ Η Κ Ε.

Totu deodata e cunoscutu la tóta lumea cà Romanii avea nu pucina popularitate in cautarea Deitatiloru, adeca: inantea loru fiacare fientia demna de inchinatune erá santa, ce nu se afla la anticii Romani. Ei dá onórea cea mai mare lui Joie (Jupiter). Asia lui Joie sacrificá Ascaniu fiulu lui Enea impreuna cu Romanii si Latinii pre muntele Albanu candu au santitu de nou durata cetate Alba.

„Aenea porro Anchisaque mortuis Ascanium Alban condidisse in Albano monte.—Ubi totius regni coetu coacto Romani cum Latinis Jovi sacrificant.“ (Strab. 5)—Acestu Joie a remasu si mai incolo Diu natiunale a Romaniloru, carui i dedea primulu locu,—de unde si proverbiulu loru „a Jove principium.“—Dein multe mii de monumente romane se mi fia totusi iertatu a aduce unulu:

J. O. M.
Caelius Satur
ninus Et
Julius Rufus
B. Cos.
V. S. L. M.

(Aflatu la Alba Carolina in Transilvania)

Inse aceea nu o potemu totusi neci de cum ascunde cà atatu Romanii catu si stranepotii loru Románi mai tardia imprumuta Dieii fórté lesne dela straini:

La Beneventu se lege acestu monumentu:

Fabiae Acomae Paulinae. C. T.
Filiae Aconis Catulini V. C.
Et Praef. Et Consulis. Ordin.
Uxori. Vetiti Praetextati. V. C.
Praef. Et Consulis Designati.
Sacratae Apud Eleusinam.
Deo Jaccho, Cereri, Et Corae
Sacratae Apud Lernam. Deo
Libero, Et Cereri, Et Corae
Sacratae Apud Aeginam Hierophantriae,
Deabus. Taurobolitae Isiacae
Hierophantriae, Deae Heatae
Groeco Sacratae, Deae
Cereris — — —

(Grut. fr. 309)

Contele Ariosti, 1—10) „Febri Divae, Febri Sanctae,
Febri Magnae, Camilla Ama
ta Pro Filio Male Affecto P.“

In Castelulu dela Vinciulu de giosu (Ardeliu) sta urmatoriulu monumentu romanu inchinatulu Dieului persicu *Mithras*—Sorele.

„Invicto
Mithrae
C. Octavius
Gratus
V. S. L. M. (Laziu Nr. 928)

Ast'a aflá la ceilalti Romani placere, si se intrecea a se inchiná romanului Sol — sore—in societatea persicului *Mithras*.

„Deo Invicto
Mithrae
Et
Socio Soli

(Grut. 12—23)

Asia dara Zeus (*Z E Y Σ*) in poterea acestei analogie a ajunsu a fi Diu favoritu la Romanii dein Dacia adeca la Románii nostri, intre carii pana astadi s' aude deingur'a loru. Adeveratu cà dupa intruducerea Crestinismului prein prepunerea cuventului „Domne“ intentiunea cea noua nu se mai amana mai multu la neci unu Sore, ci castra adeveratulu Domnedieu Jesu.—Totusi i place Románului a strigá in estasulu seu „Tatalu nostru“ (dela goticulu *Tad* (*) tata, Teut).—Zeus (*Z E Y Σ*) nu semnifica alta, decatu unu diu rotundu, adeca sórele. Menandru carele a tradusu in grecesce analele Fenice si Tirice, a numitu pe Fenicianulu si Tirianulu Belus, Balis, seu Vaalu, in grecesce *Z E Y Σ* (Zeus). Dione unu istoriographu alu inaltei anticitati, carele a descriu faptele Feniciloru, in opurile sale a numitu pe Dieulu loru *Zeús olúμπιος*, adeca, Joie. Zeus adescori a detu se cuprinda locul dieului Marte, *Z E Y Σ E N Y A A I Ω*.—Omeru numesce pe Marte *E N Y O Σ I Ω*. La Romani insusi Oratiu dice Eris, in locu de Belona. Mai adeseori inca se audia *Z E Y Σ A P E O Σ* dela ara, altariu. Enoman a adusu unu sacrificiu acolosi lui Zeus spre abaterca dela perichiulu — (periclulu) luptei.—De aceea *Z E Y Σ*—Zeus—Belus—Baal—seu Balis se numea nu numai in Dacia unde a trecutulu acelasi dela Greci acolo la Románi, ci a caletoritu pana si in Britania, unde se serbéza sub nume de Abelis seu Belenus. La Vardalia in Cumberlandia se lege inca si acum acésta scrisóre lapidaria:

Deo
Sancto Bela
Tucadro
Aurelius
Diatowa Arae
X. Voto Posuit
LL. MM.

(Gruterus)

Unde plasticulu a facutu o eróre, candu a lutu Arae X in locu de Aram Ex.—

Si asia dar' amu strabatutu calea cea aspra, Stimatiloru Lectori!—Eu pentru voi amugraitu, Romániloru! si m'amu cercatu cu temeiuri a demustrá: cà voi, dupa limb'a vóstra si dupa datenele vóstre ve trageti dein poporulu celumare a Romaniloru, si inca si astadi poteti dice: Si noi suntemu Romani! noi suntemu dein sange Romanu!!—In catu dupa a mea judecata se adeveresce pana in ora de acum aceea ce cantá nemuritoriulu Oratiu:

„Immerentis fluxit in terram Remi
Sacer nepotibus cruor“
(In tier'a nemerentelui Remu a cursu
Sacruulu sange alu nepotiloru).

Trad. de J. Puscasiu.

*) Nu dela goticulu *Tad*, ci dela curatu romanulu: *Tatarum atque mamarum*, dein cunoscuta Epigrama a lui Martiale, si altii. Trad.

Inscientiare.

Si a VI sarcina dein Chron. Sinkai a sositu aici; si prenumerantii au asi-trage esemplariale.